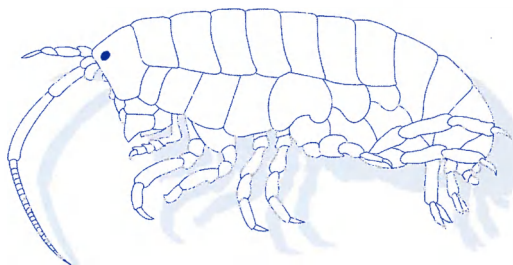

ISSN 0773-3542

De Strandvlo

Verantwoordelijke uitgever: Francis Kerckhof, Muscalstraat 14, B-8400 Oostende

VLIZ vzw

Victorialaan 3

B-8400 Oostende

Tijdschrift
van **De Strandwerkgroep België**

Jaargang 24
2004

DE STRANDVLO

Jaargang 24 nr. 3/4 - december 2004

Periodiek van **De Strandwerkgroep, vereniging voor mariene biologie****Voorzitter**

Francis Kerckhof Muscarstraat 14, 8400 Oostende

☎ 0473/95 30 59

e-mail : FrancisKerckhof@hotmail.com**Secretaris**

Jean-Paul Vanderperren Hoogstraat 137, 1980 Zemst

☎ 015/34.07.81

e-mail : vdpjp@yucom.be**Penningmeester**

Bart Verhaeghe Zuidbroekstraat 11, 8600 Woumen

☎ 051/50.23.46

e-mail : bver1111@tiscali.be**Redactieraad De Strandvlo**

Ingrid Jonckheere St.-Idesbaldusstraat 20 bus 402, 8670 Koksijde

☎ 058/52.19.46 of
050/81.37.68**e-mail** : ingrid.jonckheere@west-vlaanderen.be

Guido Rappé Kapelstraat 3, 9910 Ursel

☎ 09/374.39.68

e-mail :**Public Relations**

Marie-Thérèse Panneels- Vanhaelen Ter Yde 1, 8670 Koksijde

☎ 058/51.86.15

e-mail : marc.panneels@skynet.be

Els Vanderperren Cathilleweg 162, 8490 Stahille

☎ 0477/23.11.18

e-mail : els.vanderperren@yucom.be**Bestuurslid**

Jan Haelters J. Britostraat 24, 8200 Brugge

☎ 050/39 16 55

e-mail : j.haelters@mumm.ac.be**website** : <http://www.strandwerkgroep.be> - **e-mail** : info@strandwerkgroep.be**webmaster**: Sander Van de Moortel**sitecontent manager**: Ward AppeltansAbonnementsprijs vanaf 2004 - Belgische leden: **10 Euro**. Te storten op **rek. 000-1493424-12**, op naam van

"De Strandwerkgroep" p/a B. Verhaeghe (zie hoger).

In Nederland kan gestort worden op **postgiro 0222305** op naam van Strandwerkgroep België, Zuidbroekstraat 11, 8600 Woumen, België.Buitenlandse leden betalen: **11,50 Euro**.

Foto cover: Oostduinkerke (foto: Ingrid Jonckheere)

INHOUD

Jaargang 24 nr. 3/4

Inhoud, Getijden		100
Sander Van de Moortel en Ward Appeltans	De Strandwerkgroep website	102
Excursiekalender 2005, Jaarvergadering		105
Vandendriessche Sofie, Magda Vincx en Steven Degraer	Ephemere neustonische macrofaunagemeenschappen op drijvende wieren voor de Belgische kust	108
Natal Severijns	De teennagelkrab <i>Thia scutellata</i> (Fabricius, 1793) en andere vondsten op de stranden van Koksijde en Oostduinkerke op 23 en 24 december 2003	109
Hans De Blauwe	Schelpen anders bekeken	113
Franky Bauwens	Instinct of communicatie	121
Ingrid Jonckheere en Martine Haeyaert	Kwallen aangespoeld op het strand van Nieuwpoort	122
Marie-Thérèse Vanhaelen	Bloemlezing uit een barstensvolle herfstvloedlijn langsheen de Westkuststranden, van 21 september tot 5 oktober 2004	124
Kathy Belpaeme en Francis Kerckhof	Grote wieren-verdwijntruc te Koksijde	129
Inhoud jaargang 24		131
Poëzie		133

WOORD VOORAF

Wat gaat de tijd toch snel. Dit is alweer het laatste nummer van jaargang 24. Dit wil ook zeggen dat onze vereniging volgende jaar 25 jaar jong is. Dit moet gevierd worden. In dit nummer lees je reeds meer over enkele plannen.

Ik ben blij dat we in deze Strandvlo onze gloednieuwe website kunnen toelichten. Op de jaarvergadering (5 februari 2005) komt onze sitecontent manager – Ward de site voorstellen en worden de mogelijkheden voor verdere uitbreiding besproken. Ik hoop dat iedereen zijn steentje zal bijdragen om www.strandwerkgroep.be uit te bouwen tot een interessante website. Verder vind je in dit nummer enkele excursieverslagen en worden schelpen eens anders bekeken. Laat je verrassen!

Ik wens jullie prettige eindejaarsdagen toe en een vondstenrijk 2005!

Bestuursmededelingen

Laagwatertabel Oostende – januari, februari, maart, april 2005 (weekends)

januari

Za 1/01	11:07-23:07
Zo 2/01	11:53-23:56
Za 8/01	05:19-17:46
Zo 9/01	06:20-18:41
Za 15/01	11:11-23:25
Zo 16/01	12:00
Za 22/01	05:57-18:14
Zo 23/01	06:45-18:59
Za 29/01	10:08-22:09
Zo 30/01	10:43-22:45

maart

Za 5/03	01:51-14:44
Zo 6/03	03:28-16:04
Za 12/03	08:55-20:29
Zo 13/03	09:35-21:46
Za 19/03	02:01-14:39
Zo 20/03	03:32-16:01
Za 26/03	08:05-20:11
Za 27/03	08:37-20:45

februari

Za 5/02	03:45-16:21
Zo 6/02	05:05-17:32
Za 12/02	10:01-22:13
Zo 13/02	10:44-22:54
Za 19/02	04:17-16:45
Zo 20/02	05:32-17:55
Za 26/02	09:08-21:11
Zo 27/02	09:40-21:45

april

Za 2/04	00:10-13:04
Zo 3/04	01:45-14:28
Za 9/04	07:51-20:06
Zo 10/04	08:29-20:43
Za 16/04	
Zo 17/04	12:24
Za 23/04	06:57-18:35
Zo 24/04	07:30-19:42
Za 30/04	11:44

LW te :

Boulogne	43 min. vroeger
Calais	19 min. vroeger
Duinkerke	9 min. vroeger
Nieuwpoort	2 min. vroeger
Zeebrugge	8 min. later
Vlissingen	30 min. later

De Strandwerkgroep website

Sander Van de Moortel en Ward Appeltans

Na enige afwezigheid is de Strandwerkgroep België (SWG) weer helemaal online met een gloednieuwe website. Dankzij enkele nieuwe faciliteiten en met de plannen voor online databeheer in de nabije toekomst, zal de website ongetwijfeld een belangrijk medium zijn voor informatie en gegevens uitwisseling en archivering binnen de werkgroep en naar de buitenwereld toe. Via dit artikelje lanceren we officieel de nieuwe site en geven we graag wat meer toelichting over zijn mogelijkheden.

De nieuwe Strandwerkgroepsite is een door PHP en MSSQL gedreven site (wat wil zeggen dat de pagina's dynamisch opgebouwd worden op basis van gegevens uit een databank), met een vrij flexibel ingebouwd content-management systeem dat erg eenvoudig aangepast kan worden aan de specifieke noden van de vereniging in kwestie.

Een content management systeem houdt in dat veel van de inhoud op de site kan geplaatst worden door mensen zonder enige voorkennis van HTML, de taal waarmee een gewone webpagina wordt opgemaakt. Een 'gewone' gebruiker merkt hier ook niets van, de gegevens worden steeds in een consistente lay-out weergegeven. Voor een gewone bezoeker is er niet meteen veel interactiviteit te zien, hij of zij kan enkel de door iemand anders ingevoerde gegevens opvragen, commentaar schrijven bij de foto's en suggesties voor links doorsturen.

Als je een account op de site hebt (wat wil zeggen dat je met een wachtwoord en gebruikersnaam inlogt op de site), krijg je toegang tot heel wat meer functies. Die gaan, afhankelijk van het aan jou toegekende toegangsniveau, van het bewerken van je eigen gegevens (emailadres veranderen, paswoord, inschrijven op de elektronische nieuwsbrief) over links en foto's toevoegen en uiteindelijk tot het bewerken van de teksten die op de site zelf verschijnen.

De 'hoogste' gebruiker kan ook foto's verwijderen, de commentaar erbij aanpassen, bestandsnamen veranderen, foto's herstellen, verplaatsen en albums aanmaken. Hij kan nieuws toevoegen, verwijderen, aanpassen, gegevens van leden opvragen en wijzigen, de bestuurspagina aanpassen, nieuwsbrieven schrijven aan alle gebruikers, en natuurlijk heel belangrijk: activiteiten op de kalender toevoegen, verwijderen en aanpassen. Hetzelfde geldt ook voor links.

Bovendien is er ook een interactief forum, open voor allen voor discussie, aankondigingen en voorstellen. (je moet je hiervoor wel apart op het forum registreren). We gebruiken momenteel phpBB2.

De site is ook zo gebouwd dat het hele kleurenschema in een enkel bestandje kan aangepast worden aan de wensen en dat eventueel later per gebruiker individuele voorkeursschema's kunnen gebruikt worden. Daardoor geeft de lay-out ook meteen een erg consistente indruk en blijft het geheel overzichtelijk.

Een van de toekomstplannen is een online waarnemingsformulier waarbij de leden van de Strandwerkgroep hun eigen gegevens online kunnen beheren. Deze gegevens worden dan gestockeerd in een databank dat het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) heeft ontwikkeld. Het VLIZ werkt reeds enkele jaren, en samen met meerdere onderzoeksgroepen, aan een inventaris van 'wat' leeft 'waar' aan onze kust. Met deze samenwerking tussen het VLIZ en de Strandwerkgroep zal er ook een belangrijke bijdrage kunnen geleverd worden aan het internationale project OBIS (Ocean Biogeographic Information System) die tot doel heeft de globale mariene biodiversiteit in kaart te brengen en de talrijke en kostbare gegevens te archiveren, te documenteren en wereldwijd kenbaar te maken.

De leden van de Strandwerkgroep steken zeer kostbare tijd (op een vrijwillige basis!) in het verzamelen en het determineren van organismen en het is dan ook zeer begrijpelijk dat hun data niet meteen voor iedereen toegankelijk mag zijn. De 'eigenaars' van de gegevens zullen dan ook zelf kunnen bepalen (eventueel na publicatie) wanneer hun data mogen publiek gemaakt worden. De ontwikkeling van deze technologie vergt nog een beetje ontwikkelingstijd, maar we wilden het jullie alvast niet laten ontgaan dat de nieuwe site nu reeds voor iedereen online is. Voor een doe-het-zelf demonstratie heten we iedereen welkom op www.strandwerkgroep.be en raden we jullie aan je te schrijven voor de elektronische nieuwsbrief.

De website wordt gehost en mede beheerd door het Vlaams Instituut voor de Zee. Voor meer informatie en inhoudelijke details kan je steeds terecht bij onze VLIZ-SWG liaison Ward Appeltans.

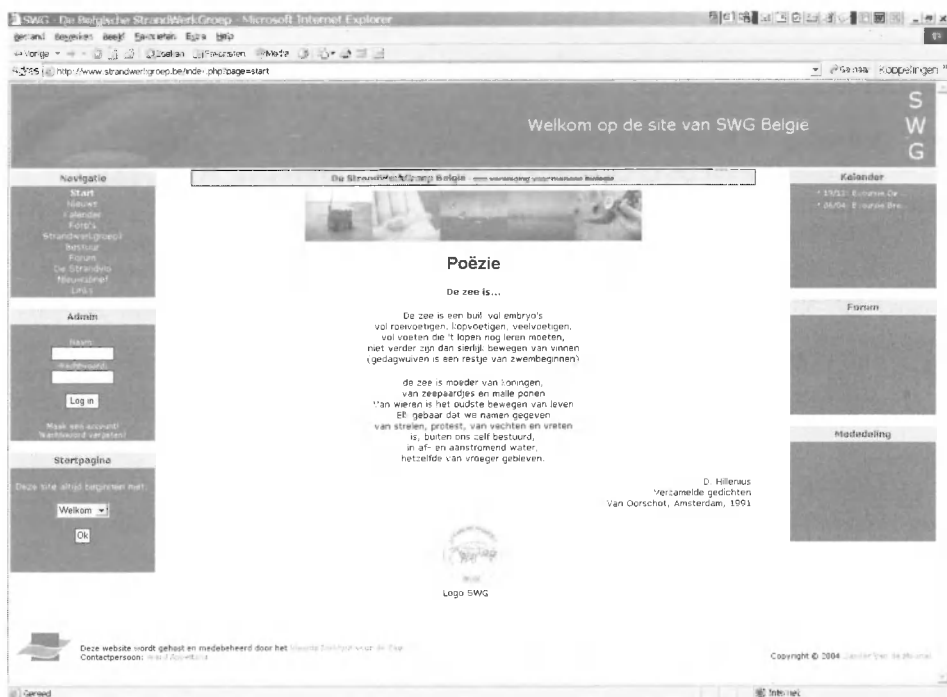

Fig. Startpagina van onze nieuwe site www.strandwerkgroep.be

Petunialaan 59
8400 Oostende
sander@jnm.be

Vlaams Instituut voor de
Zee (VLIZ)
Vismijn Pakhuizen 45-52
8400 Oostende
warda@vliz.be

Excursiekalender - 2005

- **Zaterdag 15 januari:** Oostende, Halve Maan, golfbrekeronderzoek.
Afspraak: **10 uur 30 te Oostende, Halve Maan – vuurtoren, H. Baelskaai.**
- **Zaterdag 5 februari:** Jaarvergadering.
Afspraak: **vanaf 9 uur 30 in de Jeugdherberg ‘De Ploate’, Langestraat 82 te Oostende** (zie verder in dit nummer)
- **Zaterdag 12 februari:** Is er nog strandleven na winters vries – en stormweer?
Afspraak: **10 uur te Westende-St-Laureins, Calidris**, kruispunt Koninklijke Baan en E. Scottishlaan – Strandlaan. i.s.m. Natuurpunt Middenkust.
- **Zondag 13 maart:** Aanspoelsel in deloedlijn? Leven bij de eblijn?
Afspraak: **10 uur te De Haan, tramstation, centrum;** i.s.m. Natuurpunt De Haan.
- **Woensdag 06 april tot en met maandag 11 april:** Meerdaagse excursie naar St.-Lunaire, Bretagne
- **Zondag 29 mei:** 25-jaar De Strandwerkgroep. Ganse dag excursie naar Gravelines
Afspraak: 9 uur – begin strekdam (zie volgende pagina)
- **Zaterdag 18 juni:** Waarnemen van de sierlijkste zeewezens: kwallen, enz.
Afspraak: **14 uur te Zeebrugge Jachthaven** – Einde Rederskaai, overkant oude vismijn.
- **Zondag 24 juli:** Neeltje Jans - getijdenpoel
Afspraak: **meer gegevens over tijdstip en afspraakplaats in de volgende De Strandvlo**
- **Zondag 25 september:** garnaalkruien met Omer Rappé.
Afspraak: **10 uur 30 te Duinbergen, dijk, einde Anemonenlaan**, (ten Oosten van Dir. Gen. Willemspark), iets naar rechts: 1e strandhoofd.
- **Zondag 20 november :** Herfstwaarnemingen op het strand (al of niet na stormen...).
Afspraak: **10 uur te Oostduinkerke-St-André: strand einde Scottlaan** (tegenover boothotel “La Peniche”).

- **Zondag 18 december:** Eindejaars – strandwaarnemingentocht, Westhoekstrand.
Afspraak: 10 uur te De Panne, Westhoek, einde Dynastielaan op het zeedijkje.

25 jaar Strandwerkgroep -- Zondag 29 mei - excursie naar Gravelines

Voor de vaste deelnemers aan de dagexcursies, maar ook voor degene die vroeger actief/slapend lid waren of voor degene die de meerdaagse dit jaar door welke reden ook moeten missen of gewoon voor iemand die zich waagt aan een allereerste keer op stap met de Strandwerkgroep, iedereen is welkom. We maken er een speciale dag van.

Afspraak op zondag 29 mei om 9 uur aan het begin van de strekdam – laat je niet afschrikken door de daar aanwezige kerncentrale, eerst staat er een strandwandeling op het programma, daarna kunnen we nog even stenen draaien in de AA. We laten voor één keer onze picknick thuis en gaat eten in het restaurant 'Au Retour d'Islande' (kijk eens op de site www.pêcheurs-islande.com en je zal meteen beginnen watertanden). In de namiddag plannen we een kort bezoek aan La maison de l'Islandais (open vanaf 14 uur 30) en daarna een wandeling rond de stadswallen van Gravelines. Op de terugtocht bezoeken we nog even de jacht/haven van Duinkerke.

Om te kunnen reserveren in het restaurant is het toch wel belangrijk om te weten hoeveel deelnemers er zullen zijn. Je kan inschrijven bij Ingrid.Jonckheere@west-vlaanderen.be. Misschien zouden we best vooraf een menu vastleggen. Je kan bij je inschrijving een voorkeur doorsturen. Aan de hand van jullie keuzes kunnen we dan misschien één of meerdere menu's vastleggen zodat de bediening wat vlot kan gaan. Ten laatste eind februari verwacht ik de inschrijvingen.

Jaarvergadering Strandwerkgroep op zaterdag 5 februari 2005

Plaats : Jeugdherberg 'De Ploate', Langestraat 82, Oostende

Programma :

9 uur 30: Ontvangst met koffie

10 uur 00: Vincent Zintzen: *Scheepswrakken voor de Belgische kust als hotspots voor de mariene biodiversiteit*. Vincent stelt zijn onderzoek voor naar het leven op de wrakken voor de Belgische kust. Vincent is onderzoeker aan het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.

11 uur 30 : Administratief gedeelte met voorstelling van de nieuwe website.

12 uur 30 : Middagmaal – **25-jaar strandwerkgroep**, dat moet gevierd worden! We voorzien een wat uitgebreider menu dan andere jaren:

aperitief
bouillabaisse
crème brûlée

Prijs: 14 Euro (vooraf uw naam doorgeven aan Francis Kerckhof f.kerckhof@mumm.ac.be)

Namiddag: Sofie Vandendriesche: *De macrofaunagemeenschappen op drijvende wieren voor de Belgische kust*. Sofie doet onderzoek naar wat er zoal leeft op en tussen drijvende wierpakketen. Zij stelt haar onderzoek voor en ook de typische organismen die ze aangetroffen heeft (zie ook verder in dit nummer). Sofie is onderzoeker aan de Universiteit Gent.

- Tussenin zal er ruim gelegenheid zijn voor het determineren van mariene organismen. Een aantal stereomicroscopen zal ter beschikking staan van de leden.
- Was u in 2004 de gelukkige vinder van een merkwaardige vondst, aarzel niet ze mee te brengen!

Ephemere neustonische macrofaunagemeenschappen op drijvende wieren voor de Belgische kust

Vandendriessche Sofie, Magda Vincx en Steven Degraer

Op het wateroppervlak van de zee kan een enorme hoeveelheid drijvend materiaal worden gevonden, waarvan drijvend zeewier de belangrijkste natuurlijke component vormt. Ondanks de afwezigheid van natuurlijke rotskusten, worden kortlevende drijvende wierpakketten (bestaand uit *Fucus vesiculosus*, *Ascophyllum nodosum*, *Himantalia elongata*, *Sargassum muticum*,...) vrij algemeen aangetroffen in de Belgische kustzone.

Analyse van 87 zeewierstalen en stalen van het omringende oppervlaktewater (genomen met schepnet van op de Zeeleeuw tussen oktober 2002 en mei 2003) toont aan dat de fauna geassocieerd met drijvende wierpakketten een veel hogere diversiteit (x2), densiteit (x15) en biomassa (x40) vertoont in vergelijking met de fauna uit de omringende waterkolom. Er kan een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de 'achtergrond neustonische fauna', bestaand uit Calanoida, Larvacea en planktonische larven, en een specifieke fauna geassocieerd met drijvende wierpakketten, bestaande uit o.a. Acari, *Idotea baltica*, *Gammarus locusta*, *Gammarus crinicornis* en *Helophorus aquaticus*. De overleving van deze fauna is in hoge mate afhankelijk van de aanwezigheid van drijvende wierpakketten (>95% associatie, d.w.z. in afwezigheid van drijvend wier zouden er 95% minder individuen worden gevonden).

De grote densiteiten en biomassa's aan invertebraten in drijvende wierpakketten trekken vissen aan, die daarenboven nog gebruik kunnen maken van de beschutting tegen grotere predatoren en de mogelijkheid tot passief transport. Uit de resultaten blijkt dat vooral juveniele vissen worden waargenomen op en in de buurt van drijvende wierpakketten nl. *Chelon labrosus* diklippharder, *Merlangius merlangus* wijting, *Syngnathus acus* grote zeenaald, *S. rostellatus* kleine zeenaald, *Trachurus trachurus* horismakreel, *Ciliata mustela* vijfdradige meun en *Cyclopterus lumpus* snotlof.

Universiteit Gent, Sectie Mariene Biologie
Krijgslaan 281/S8, 9000 Gent
Tel: 09 264 85 25
E-mail: Sofie.Vandendriessche@UGent.be

De teennagelkrab *Thia scutellata* (Fabricius, 1793) en andere vondsten op de stranden van Koksijde en Oostduinkerke op 23 en 24 december 2003

Natal Severijns

Na het stormweer van 20 december 2003 kon je verwachten dat er enkele dagen later wel wat interessant materiaal zou aanspoelen. En zo gebeurde het ook. Op 23 december bezocht ik samen met Frank Celen het **strand van Koksijde ter hoogte van Ster der Zee**. Tegen de golfbreker en in een strook van zo'n 100 meter lang vóór de parking, was er heel wat materiaal aangespoeld. Volgende tabel geeft een overzicht van de voornaamste vondsten.

Hierbij werd de volgende code gebruikt:

A1 = 1 tot 10 exn.

A2 = 11 tot 100 exn.

A3 = 101 tot 1000 exn.

A4 = meer dan 1000 exn.

L = levend

D = dood

V = vers

VL = met vleesresten

Mollusca – Weekdieren			
<i>Abra alba</i>	A3	L+D	in de vloedlijn
<i>Acanthocardia echinata</i>	2	L+D	1 levend en 1 dood ex., juven., 14.5 en 19.5 mm
<i>Aequipecten opercularis</i>	4	D+V	2 doubln. (1 dood ex.) + 2 losse klepn.; diam. 16 tot 27 mm
<i>Barnea candida</i>	3	L+D	1 levend + 2 dode exn.
<i>Bucinum undatum</i> , eikapsels	A2	V	in de vloedlijn
<i>Cerastoderma edule</i>	A2	L+D	doubln.
<i>Crassostrea gigas</i>	A1	V	doubln.
<i>Crepidula fornicata</i>	A3	L+V	
<i>Donax vittatus</i>	A3	L+D	doubln.
<i>Ensis arcuatus</i>	8	V	doubln.; 2 juven. exn., 55-133 mm
<i>Ensis directus</i>	A4	L+D	A2 exn. levend
<i>Ensis minor</i>	1		doublet, oud
<i>Epitonium clathrus</i>	A2		tot 30 mm
<i>Lutraria angustior</i>	1	L	45 mm
<i>Lutraria lutraria</i>	309	L+D	juven. exn.(17.5-65 mm) + 4 volw. exn. (73-89 mm)
<i>Macoma balthica</i>	A2	D+V	
<i>Mactra corallina</i>	A2	L+D	
<i>Mya arenaria</i>	1		doublet, beschadigd, L = 49.5 mm

<i>Mya truncata</i>	10	V	1 vers doubl. + losse klepn.
<i>Mytilus edulis</i>	A2	L+V	doubln.
<i>Nassarius reticulatus</i>	A2	V	enkele met heremietkreeft
<i>Petricola pholadiformis</i>	A3	L+D	tot 59.5 mm
<i>Spisula solida</i>	A3	L+D	tot 50.5 mm
<i>Tellina tenuis</i>	4	D+VL	doubln.; 2 dood + 2 met vleesresten
<i>Venerupis senegalensis</i>	A3	L+D	
<i>Zirfea crispata</i>	A1		oude kleppen
Crustacea - Krabben			
<i>Carcinus maenas</i>	A2	D	dode exn. + rugschilden
<i>Corystes cassivelaunus</i>	3	D+V	dode exn. + rugschilden
<i>Liocarcinus arcuatus</i>	10	L+D	1 levend ex., 4 dode exn., 5 rugschilden; breedte tot 33 mm
<i>Liocarcinus holsatus</i>	A2	D	dode exn. + rugschilden
<i>Liocarcinus marmoreus</i>	2	D	1 dood ex. + 2 rugschilden; breedte tot 33 mm
<i>Pagurus bernhardus</i>	1	L	in <i>Nassarius reticulatus</i>
Echinodermata - Stekelhuidigen			
<i>Asterias rubens</i>	2	D	diameter tot 24 cm
<i>Echinocardium cordatum</i>	50	V	in vloedlijn voor Schipgatduinen
<i>Ophiura ophiura</i>	2	L	diameter grootste ex.=126 mm
<i>Psammechinus miliaris</i>	15	V	
<i>Raja clavata</i> , eikapsel	2	V	54mm x 70mm en 54mm x 84mm
<i>Scyliorhinus caniculus</i> , eikapsel	3		eikapsels, oude exn.

Het was echt de moeite waard dit aanspoelsel te doorzoeken. Van heel wat soorten werden levende exemplaren of exemplaren met het dode dier aangetroffen. Interessant zijn de vondsten van de gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata*, de wijde mantel *Aequipecten opercularis* en de Amerikaanse boormossel *Petricola pholadiformis* en van tientallen Amerikaanse zwaardscheden *Ensis directus* met levende en dode dieren. Een aparte ervaring was ook het vinden van zulk een grote hoeveelheid (meer dan 300) otterschelpen *Lutraria lutraria* met levende en dode dieren aan onze kust. Deze soort lijkt zich na haar eerste verschijning aan onze kust een paar jaar geleden, hier nu wel echt gevestigd te hebben. Tussen deze massa *Lutraria lutraria* vond ik na een grondige inspectie van de spierindruxsel van al de schelpen ook één langerekte slijkschelp *Lutraria angustior*. Deze soort wordt al lang zo nu en dan aan onze kust gevonden, maar altijd maar met één of twee exemplaren tegelijk dus en nooit in grote hoeveelheden. Blijkbaar is dat dus niet veranderd na de komst van *Lutraria lutraria*. De vele, vooral jonge tapijtschelpen *Venerupis senegalensis* met vooral V-vormige vlekkenpatronen waren opvallend mooi en hevig gekleurd, met veel fel rood, groen geel en zelfs blauw. Het meest interessant waren echter de levende exemplaren van de witte boormossel *Barnea candida* die waren aangespoeld. Van deze soort, die net beneden de

laagwaterlijn leeft op een diepte van zo'n 30 tot 50 cm, vind je op het strand immers meestal alleen maar losse kleppen.

Tenslotte waren ook de vondsten van levende en dode exemplaren van de helmkrab *Corystes cassivelaunus*, de gemarmerde zwemkrab *Liocarcinus marmoratus* en de gewimperde zwemkrab *Liocarcinus arcuatus* en van de slangster *Ophiura ophiura* best de moeite waard.

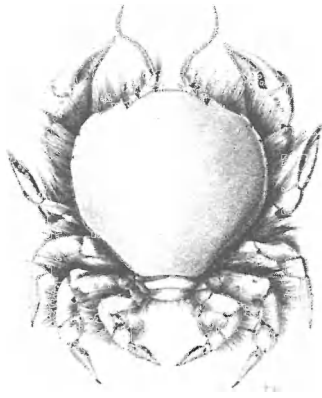
De volgende dag, op 24 december 2003, heb ik de **aanspoelselijjn tussen Oostduinkerke-Bad en St.André** even kunnen onderzoeken. De voornaamste vondsten worden hieronder samengevat.

Mollusca – Weekdieren			
<i>Aequipecten opercularis</i>	3	D+V	20.5-33 mm
<i>Barnea candida</i>	2	D	2 dode exn.
<i>Crepidula fornicata</i>	A2	L+D	
<i>Ensis directus</i>	A4	D+V	doublet; 1 juven.ex.
<i>Ensis minor</i>	1		oud doublet, L=150 mm
<i>Lutraria lutraria</i>	117	L+D	juven. (20-64 mm) + 1 volw. ex. (103 mm)
<i>Macra corallina</i>	20	L+D	28.5-54 mm
<i>Mya truncata</i>	1	V	doublet
<i>Petricola pholadiformis</i>	A2	L+D	verse exn. + enkele levende en dode exn.
<i>Tellina fabula</i>	2	D	
<i>Venerupis senegalensis</i>	A3	L+D	mooi gekleurde juven. exn. + roestbruine volw. exn.
Crustacea - Krabben			
<i>Corystes cassivelaunus</i>	4	D	
<i>Liocarcinus arcuatus</i>	3	D	
<i>Liocarcinus marmoreus</i>	1	D	
<i>Thia scutellata</i>	2	D	breedte rugschilden = 14.5 en 16.5 mm
Echinodermata – Stekelhuidigen			
<i>Psammechinus miliaris</i>	50	D+V	
Pisces – Vissen			
<i>Scyliorhinus canicula</i>	1		oud eikapsel

Het beeld van het aangespoelde materiaal komt in grote lijnen overeen met wat de dag voordien in Koksijde gevonden werd. Opnieuw enkele wijde mantels *Aequipecten opercularis*, Amerikaanse zwaardscheden *Ensis directus* en Amerikaanse boormossels *Petricola pholadiformis* met levende en dode dieren. Opnieuw veel mooi gekleurde tapijtschelpen *Venerupis senegalensis*, veel (dit keer meer dan 100) otterschelpen *Lutraria lutraria* met levende en dode dieren en ook weer enkele witte boormossels

Barnea candida, en enkele helmkrabben *Corystes cassivelaunus*, gewimperde zwemkrabben *Liocarcinus arcuatus* en gemarmerde zwemkrabben *Liocarcinus marmoreus* met dier.

De leukste vondst die dag waren echter twee dode exemplaren van de teennagelkrab *Thia scutellata* (Fabricius, 1793). De breedte van de rugschilden was respectievelijk 16 mm en 14 mm. De enige vondst tot nog toe van deze soort op onze stranden dateert van 1985 (Kerckhof, 1986). Volgens Adema (1991) komt *Thia scutellata* voor vanaf Groot-Brittannië tot en met Sierra Leone aan de Afrikaanse Westkust, en in de Middellandse Zee en heeft de soort een overwegend zuidelijke verspreiding. Ze leeft op een diepte van meer dan 10 meter, op grof zand met een korrelgrote van minimaal 0.25 mm. In de zuidelijke Noordzee komt ze meestal pas voor op een afstand van enkele 10-tallen km uit de kust omdat ze een hoog zoutgehalte (minimaal 34 promille) verkiest, hetgeen verklaart waarom ze zo zelden op het strand gevonden wordt. *Thia scutellata* wordt wel zo nu en dan in de vangsten van onze kustvisserij aangetroffen.

De teennagelkrab, Thia scutellata (Fabricius, 1793). (uit Adema, 1991 – tek. J. Wessendorp)

Literatuur

- KERCKHOF, F., 1986. Verslag van de excursie van 4 mei 1985 naar Oostduinkerke. De Strandvlo, 6(1): 12-21.
- ADEMA, J.P.H.M., 1991. De krabben van Nederland en België. Uitg. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden.

Buizegemlei III
2650 Edegem

Schelpen anders bekeken

Hans De Blauwe

Een verrassende titel voor iemand die zich voornamelijk met mosdiertjes bezig houdt, maar maakt u geen illusies, het gaat over mosdiertjes. Kunt u zich voorstellen dat er binnen in de dunne schelp van de rechtgestreepte platschelp *Angulus fabulus* een mosdierkolonie groeit? De kolonie is inderdaad zo klein en fijn dat je er met het blote oog niets van merkt. Met een binoculair en doorvallend licht moet de half transparante schelp zijn geheime bewoner of toch zijn boorsporen prijsgeven.

Aan onze kust kunnen boorsporen van drie recente mosdiertjes gevonden worden. Allen behoren ze tot de orde Ctenostomatida, met andere woorden soorten die geen kalkhuisje maken. Dat hoeft ook niet want de schelp waarin ze boren biedt hun een uitstekende bescherming. Hoe ze boren weet ik niet maar waarschijnlijk scheiden ze een stof af die kalk oplost. De ontstane holte is precies gelijk aan de vorm van de kolonie. De drie soorten behoren elk tot een verschillende familie.

Levende dieren worden zelden gevonden en zouden uit de schelp moeten geprepareerd worden om de kenmerken goed te zien. Van lege boringen kan je een afdruk maken:

- strijk de schelp aan één zijde (de binnenzijde, want die bevat meestal de openingen van de zoïden) in met vloeibaar hars of polyester met verharder
- laten uitharden, in het begin op het luchtpompje van een aquarium, dat trilt goed waardoor alle fijne vertakkingen van de kolonie goed gevuld worden
- leg de schelp in wat zoutzuur, hij lost volledig op
- spoel het overgebleven kunststoflaagje af met water
- bekijk de kunststoflaag met afdruk van de kolonie onder het binoculair

Gelukkig kan je de kolonies determineren aan de hand van de vorm van de opening en de ligging ervan ten opzichte van de uitloper die de zoïden verbindt. Semi-transparante schelpen kan je bekijken met doorvallend licht. Hieronder een overzicht van de drie recente soorten en een fossiele soort die kunnen voorkomen in het Kanaal en de zuidelijke bocht van de Noordzee.

Tabel

1	a) Openingen op de hoofduitloper, zoïden dus ongesteeld b) Openingen naast de hoofduitloper, zoïden dus gesteeld	<i>Immergentia</i> 2
2	a) Openingen niervormig b) Openingen kommavormig	<i>Penetrantia</i> <i>Spathipora</i>

Familie Immergentiidae**Genus Immergentia**

- *Immergentia suecica* Silén – figuren 1a, 1b, foto 1 en 2

Zoïden ongesteeld, de openingen liggen op de uitloper die de zoïden onderling verbindt. Zijvertakkingen van de kolonie liggen tegenover elkaar. Opening als een gezwollen S of het spiegelbeeld daarvan. De zoïden staan niet perfect loodrecht in het substraat. Algemeen in schelpen van de Kwintebank.

Francis Kerckhof verzamelde in een zandwinningbedrijf muiltjes *Crepidula fornicata* met in de witte plaat die de opening half afsluit enkele mooie verse boersporen en kolonies. De muiltjes zijn afkomstig van de Owers Bank ten oosten van het eiland Wight. Enkele kolonies zijn ook aanwezig in de schelpen uit de collectie Gilson in het KBIN, verzameld in het begin van de vorige eeuw.

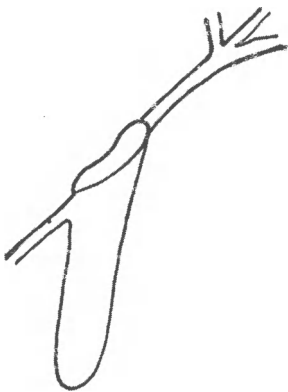

Fig. 1a: *Immergentia suecica*, zoïde

Fig. 1b: *Immergentia suecica*, opening op de uitlopers

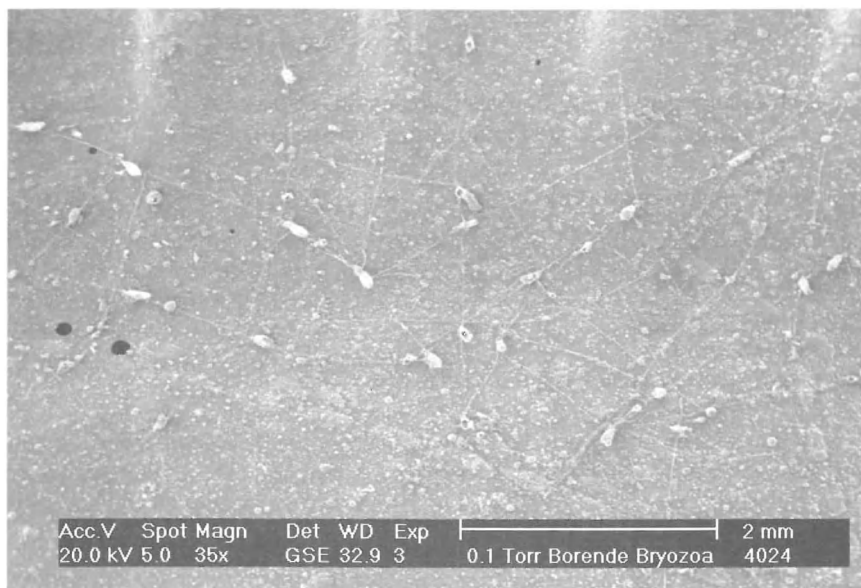

foto 1: *Immergentia suecica*

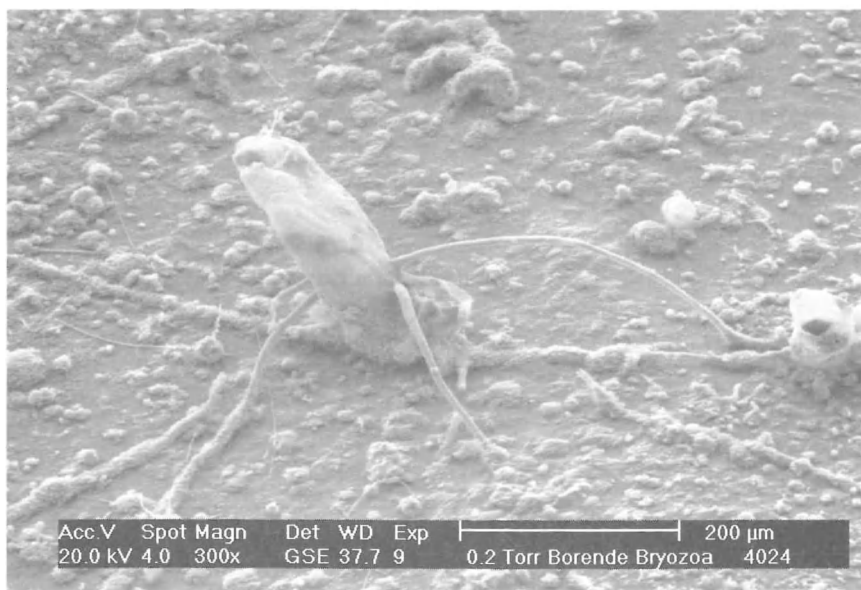

foto 2: *Immergentia suecica* - detail

Familie Penetrantiidae**Genus Penetrantia**

- *Penetrantia concharum* Silén – figuren 2a, 2b, foto 3 en 4

De zoïdenopening, ongeveer 0,1 mm in diameter, heeft een kenmerkende niervorm. Zoïden cilindrisch, slank, loodrecht op het schelpoppervlak. Opening terminaal, bij levende exemplaren gesloten door een geelbruin, D-vormige operculum. De zoïden zijn met een kort steeltje met de uitlopers verbonden. Voortplantingszoïden hebben een eivormig broedzak, die pas goed zichtbaar is bij de afdrukken in kunststof. In veel schelpensoorten, tweekleppigen en slakkenhuizen, ook in de platen van de zeepok *Balanus balanoides* en kokers van kalkkokerwormen. Ik vond enkele kolonies in kokkels van de Kwintebank gedurende de opspuitingen op het strand te Knokke in juni 2004. In de collectie Gilson in het KBIN, verzameld in het begin van de vorige eeuw zijn diverse schelpen aanwezig met boorsporen van deze soort.

Fig. 2a: *Penetrantia concharum*, zoïde

Fig 2b: *Penetrantia concharum*, openingen en uitlopers

- *Penetrantia soulei* Pohowsky – figuur 2c

Een gelijkaardige fossiele soort met bijkomende uitlopers die ontstaan op de zoïden, ze splitsen onmiddellijk in drie takken, zo lijkt het dat per zoïde 3 uitlopers ontspringen. In Plio-Pleistoceen materiaal van de Kaloot, Nederland.

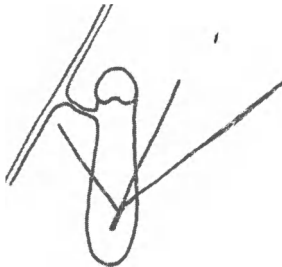

Fig. 2c: *Penetrantia soulei*, zoïde

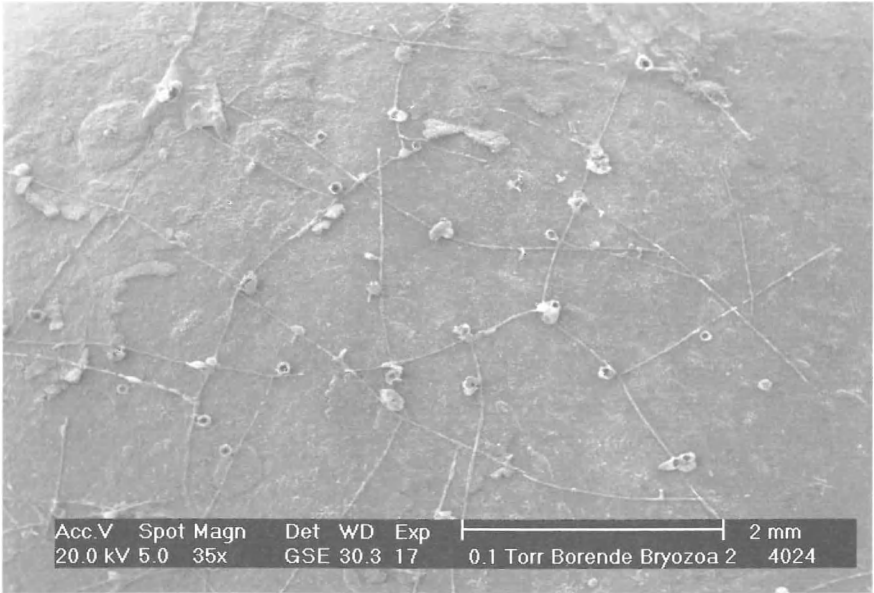

foto 3: *Penetrantia concharum*

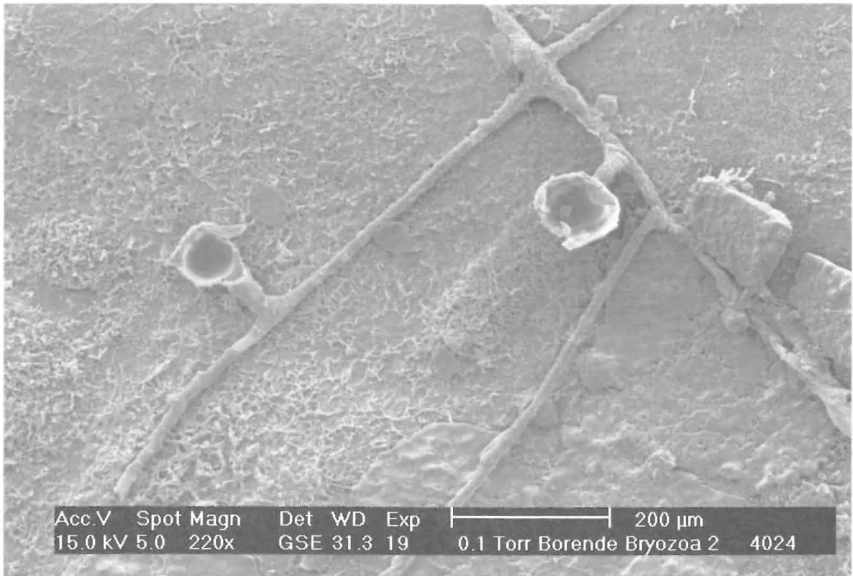

foto 4: *Penetrantia concharum* - detail

Familie Spathiporidae**Genus Spathipora**

- *Spathipora* spec. – fig. 3, foto 5 en 6

Bij de exemplaren die ik vond was de zoïdensteel vastgehecht aan het proximale deel van de zoïde en doorlopend als een ader over de zoïde tot aan de opening. Opening en steel resulteren in een komvormig uiterlijk. De zoïden liggen bijna vlak in het substraat. De enige exemplaren die ik vond waren van de Kwintebank. Dit genus telt meerdere soorten, de aanhechtingsplaats van de steel (nabij de opening, in het midden van de zoïde of aan de proximale zijde van de zoïde) is kenmerkend voor de soort.

fig. 3: *Spathipora* spec., openingen en uitlopers

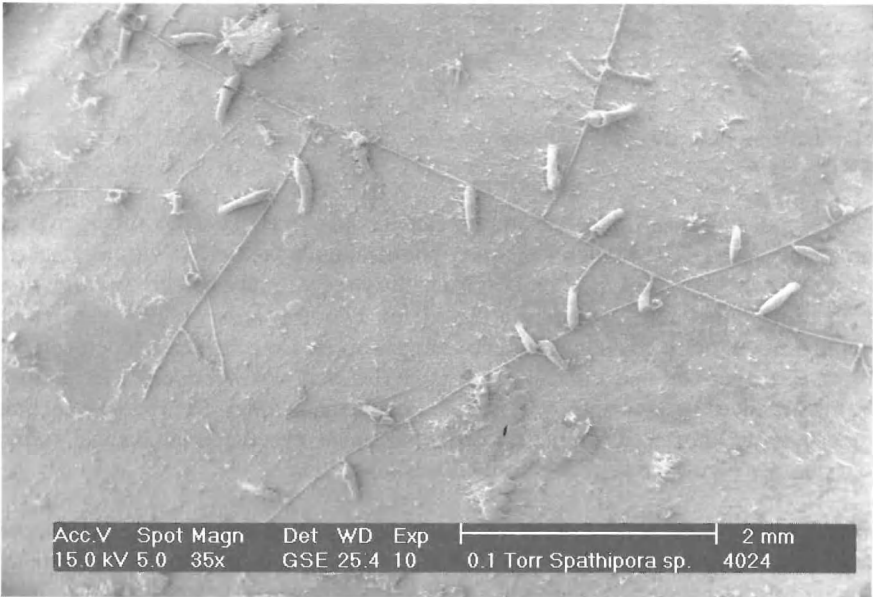

foto 5: *Spathipora* spec.

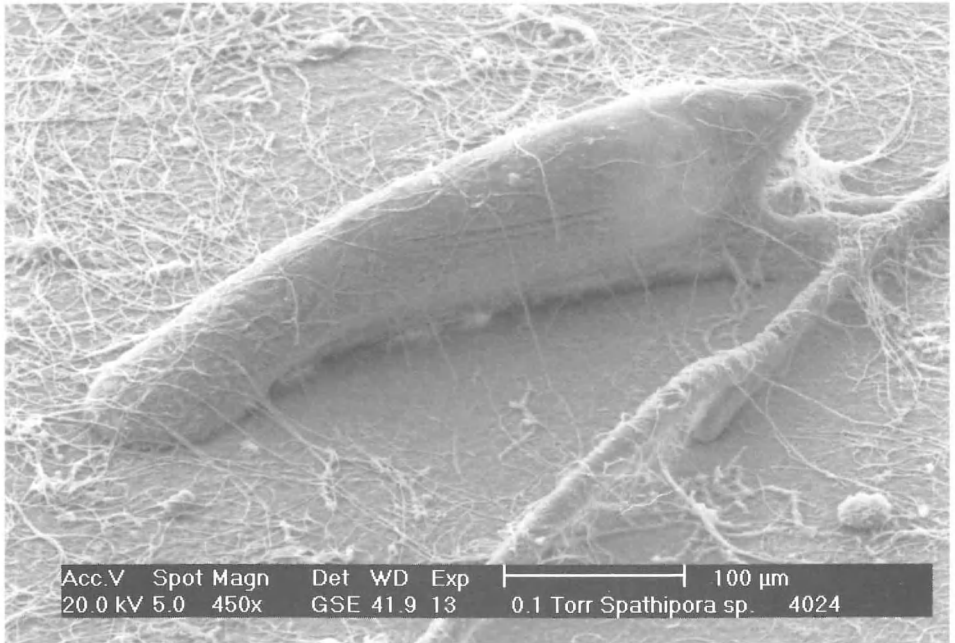

foto 6: *Spathipora* spec. - detail

Discussie

Tijdens de opspuitingen van het strand van Knokke met zand en schelpen van de Kwintebank, vond ik tientallen schelpen, hoofdzakelijk kokkels *Cerastoderma edule*, ovale strandschelpen *Spisula elliptica* en rechtgestreepte platschelpen *Angulus fabulus* met daarin boorsporen van mosdiertjes. Het betrof steeds sporen van vroegere bewoning, nooit werden levende kolonies aangetroffen. De schelpen hadden een bruine kleur en daardoor een oud uiterlijk. Het oppervlak was ook verweerd. Het is dus niet duidelijk wanneer die soorten in de schelpen geleefd hebben. De vondst van Francis Kerckhof in muiltjes toont aan dat *Immergentia suecica* recent in het Kanaal voorkomt omdat muiltjes een vrij recent geïntroduceerde soort zijn.

Jammer genoeg heeft er na Silén niemand een gedetailleerde studie naar borende mosdiertjes verricht. Uit de vondsten blijken ze veel algemener voor te komen dan voorheen werd aangenomen. Pohowsky (1978) impregneerde de schelpen met kunststof en beschreef de soorten na het oplossen van de schelp aan de hand van de overgebleven afdruk. Ik heb dit geprobeerd met vloeibare polyester met verharder. Dit geeft zeer

goede resultaten, wonderlijk hoe al die haarfijne uitlopers gevuld worden met het product.

In een kalksteen opgevist bij de Hinderbanken vond ik onlangs levende borende mosdierpjes maar bij het uitprepareren zijn ze verloren gegaan. Kalksteen is helemaal niet transparant zodat het uitprepareren van de kolonie of het maken van een afdruk een vereiste is om de soort op naam te brengen. De vondst bewijst in ieder geval dat er aan de Belgische kust een soort levend voorkomt.

Summary

In June 2004 marine aggregates from the Kwintebank were used to replenish the beaches of Knokke. Thousands of shells were examined. 3 species of shell-boring bryozoans were represented by their borings only. (*Immergentia suecica*, *Spathipora* spec., *Penetrantia concharum*). This paper gives a brief identification key to the boring patterns based on Pohowsky (1978). Living boring bryozoans were found in 2004 in a limestone from the Hinderbanks. Unfortunately they were lost during the extracting process. Recently borings of *Immergentia suecica* were found in *Crepidula fornicata* from the Owersbank, east of the Isle of Wight in the English Channel.

Dankwoord

Dank aan Dhr. Julien Cillis (KBIN) voor de medewerking bij het gebruik van de elektronenmicroscop.

Literatuur

POHOWSKY, R. A., 1978. The boring Ctenostomate Bryozoa: taxonomy and paleobiology based on cavities in calcareous substrata. *Bulletins of American Paleontology*, 73, N° 301, 1-192.

**Watergang 6
8380 Dudzele**

Instinct of communicatie

Franky Bauwens

Tijdens de excursie op 05 september 2004 te Duinbergen werd het volgende waargenomen.

In het kruiersnet vonden we verschillende strandkrabben *Carcinus maenas* met het krabbenzakje *Sacculina carcini* onder hun achterlijf. Toen kwam bij mij het idee op of de ons omringende zilvermeeuwen *Larus argentatus* ook zouden weten / vermoeden dat een geparasiteerde krab wel eens ongezond zou kunnen zijn. Ik heb dan een zieke krab naar een adulte zilvermeeuw gegooid. De meeuw nam de krab aan en liet hem enkele meter verder vallen met de buik naar boven. Tikte er nadien 1 keer met de snavel tegen en draaide zich toen om. Geen enkele van de nabij staande vogels gunde de krab ook maar een blik. Er kwam geen enkele meeuw ook maar in de omgeving van de tienpoot. Raar.

Zouden de juveniele zilvermeeuwen dat ook weten? Dan nog maar eens proberen met een andere zieke krab. De juveniele meeuw aanvaarde ook de krab liep er een paar meter mee weg en liet de krab toen vallen, terug met de buik naar boven. Het jong tikte 2 keer met de snavel tegen de krab en liet deze toen ook links liggen. Weeral kwam er geen enkele meeuw uit de omgeving af om de ander zijn prooi af te nemen. Hoe weten die vogels dat ze daar moeten afblijven? Bestuderen ze elkaar? Communiceren? Ik heb nochtans geen kreten of signalen zien doorgeven.

Uit nieuwsgierigheid heb ik dan nog een derde test gedaan. Bij de volgende vangst zat er een wreed donkere strandkrab in de zeef. Toen ik hem in mijn handen had en een kwalijk rottend geurtje waarnam wist ik het wel: het beest was dood. Ook deze krab gooide ik naar een juveniele zilvermeeuw. Na een paar tikken moest deze de krab ook niet meer. Verband tussen dode en zieke krabben? Niets van, een volwassen zilver vloog op het dode beest toe en peuzelde deze op. Waarschijnlijk was het buikje van de vorige al iets gevuld en was deze wat kieskeuriger.

Het dode geurende beest werd opgegeten en de zieke laten ze links liggen, zo wel de adulte als de juveniele zilvermeeuwen beschikken over deze kennis. Toch instinct?

**Lijsterstraat 20
8432 Leffinge**

Kwallen aangespoeld op het strand van Nieuwpoort

Ingrid Jonckheere en Martine Haeyaert

Op 26 juni plande Marie-Ange Loones met enkele vrienden een excursie naar het staketsel van Nieuwpoort. Twee dagen ervoor kreeg de eerste auteur van Marie-Ange een telefoontje met de mededeling dat er toch wel vreemde kwallen aangespoeld lagen in Nieuwpoort en of dit niet het lampenkapje zou kunnen zijn. De eerste auteur spoedde zich de dag nadien bij het eerstvolgende laagtij naar Nieuwpoort en inderdaad Marie-Ange had het bij het rechte eind. Er lagen een groot aantal *Aequorea vitrina* aangespoeld langs de waterlijn. De meeste niet meer zo vers maar na lang zoeken werden toch nog enkele verse exemplaren gevonden. Het aantal tentakels dat zo ongeveer 3x zo hoog is als het aantal radiale kanalen gaf de doorslag. (De Blauwe, 2003) Het waren wel degelijk *Aequorea vitrina*. De tweede auteur volgde toen nog de cursus natuurgids in Diksmuide en als biotoopstudie koos ze voor het stuk strand tussen het staketsel en de eerste golfbreker te Nieuwpoort. Regelmatige strandbezoeken waren dus de opdracht en Marie-Ange nam de taak van leerling-begeleidster op zich en zo deden ze samen de ontdekking. Op donderdag 24 juni 2004, na een zware stormnacht, bij windsnelheid van 7,5 beaufort, de wind kwam uit het westen en de watertemperatuur was 16°, deden ze volgende kwallenvondsten:

- lampenkapje *Aequorea vitrina*: er werden er naar schatting een 100 tal langs de waterlijn geteld.
- blauwe haarkwal *Cyanea lamarcki*: diameter 6 à 7 cm, veel minder talrijk dan het lampenkapje.
- kompaskwal *Chrysaora hysoscella*: diameter 10 tot 15 cm minder talrijk dan de blauwe haarkwal

Twee dagen later gingen we dan in gezelschap van de kinderen van Martine en Marie-Ange en enkele vriendinnetjes gewapend met netjes, loepjes en bokaaltjes richting staketsel. De kwallen hadden we de vorige dagen gehad, een vluchtige blik op het strand toonde dat er niets vers aangespoeld lag, dus namen we het veerpont naar het oostelijke staketsel, wandelden tot op het eind en zochten een geschikte plaats uit om onze netten uit te werpen. De krabbenvangst was niet zo bijster groot, maar toch was onze uitstap zeker een succes. We vingden enkele penseelkrabjes *Hemigrapsus penicillatus*, er was nog even twijfel maar een grondige determinatie thuis bracht zekerheid. Toen de kinderen een kluit kleine mosseltjes *Mytilus edulis* vingden die samengeklit zaten tussen wier *Enteromorpha spec.*, werd de kluit door de eerste auteur ontleedt. Na enkele minuten werd er tussen de mosseltjes van ongeveer 1 cm een heel klein zeesterretje *Asterias rubens* gevonden even later volgde nog een tweede klein exemplaar. Ook kroop er een gewone zeeduizendpoot *Nereis pelagica* uit de kluit en

een zeerups die niet op naam gebracht werd. Grote bewondering was er voor de rode hydroïedpoliepen, *Tubelaria indivisia*. Het verhaal dat deze “bloempjes” eigenlijk het beginstadium waren van een kwal klonk toch wel vreemd. Verder vonden we nog een aantal slibanemoontjes *Sagartia troglodytes* de tieners waren onder de indruk van hun pracht, zelfs een gewone zeepok vonden ze fenomenaal (en ze waren niet de enige), dankzij de loepjes natuurlijk. Verder vonden we ook nog een *Corophium spec.* en een zeedruif *Pleurobrachia pileus*.

Voor de eerste auteur was het leuk te zien hoe verrast de excursiegenoten waren bij het zien van al dat moois, het werd samen met de tieners genieten, misschien moeten we dit gewoon maar eens meer doen.

Literatuur

DE BLAUWE, H., 2003. Ribkwallen (Ctenophora), schijfkwallen en medusevormende hydroïden (Cnidaria: scyphozoa, Hydrozoa) te Zeebrugge, resultaten van 5 jaar waarnemingen (1999-2003). De Strandvlo 23(3): 79-125.

**St.-Idesbaldusstraat 20 bus 402
8670 Koksijde**

**Kosterstraat 3
Adinkerke**

Bloemlezing uit een barstensvolle herfstvloedlijn langsheen de Westkuststranden, van 21 september tot 5 oktober 2004

Marie-Thérèse Vanhaelen

- Het begon allemaal op 21 september, na een nachtlange zware westerstorm, voor het eerst na een saai zomerperiode met weinig vers strandmateriaal, spoelden er op het Westhoekstrand (DP) weer levende en levendverse mollusken aan; onder andere één levende grote mantel *Pecten maximus* - verbazingwekkend groot (namelijk 7 cm), twee verse doubletten *Solen marginatus* messchede (van 13 cm en 6,4 cm), enkele doubletten *Ensis directus* met vleesresten, een vers doublet *Ensis arcuatus*, en 10-tallen levende zaagjes.

- Op 22 september begon overvloedig knots- en blaaswier aan te spoelen (KOK/SIB) ertussen zaten ook 1 hauwwier *Halidris siliquosa* en 3 bundels riemwieren *Himanthalia elongata*.

- Eén dag nadien, 23 september trok ik van Bray-Dunes tot Sint-Idesbald. Nu lag het vloedlijngebied én het litoraal dik bezaaid met 1000-den riemwierkluwens *Himanthalia elongata* en zeer grote knotswieren *Ascophyllum nodosum*. Ook blaaswier *Fucus vesiculosus* was er massaal aanwezig. In de vloedlijnoophopingen lagen vele 100-den stukken touw en plastic voorwerpen. Op één van de synthetische touwen ontdekte ik een interessante begroeiing met verschillende roodwiertjes; ik herkende *Gastroclonium ovatum* (10-tal) (fig. 1), *Lomentaria articulata* (1) (fig. 1), *Laurentia pinatifida* (6-tal) (fig. 1), 2 verschillende *Ceramium* spec. en enkele *Asparagopsis armata*!! (fig.1) Dit laatste wiertje, dat talrijk voorkomt in de Portugese Algarve en dat eruitziet als een grashalm had ik aan de Belgische kust nog nooit eerder aangetroffen. Ook belangrijk die dag: twee levende wijde mantels, 13 grote levende kokkels *Cerastoderma edule*, één ovale otterschelp *Lutraria lutraria* (doublet).

- Op 24 september ging ik opnieuw richting De Panne en de metersbrede, dikke voedlijnmuur; 10 voetjes van riemwier werden, na aandachtig zoekwerk gevonden. Echt de moeite, want op ééntje ervan zat een levend discoslakje *Helcion pellucidus* van 6 mm. Twee voetjes waren elk gehecht aan een *Patella aspera* waarop onder andere *Laurentia pinnatifida* en *Balanus perforatus* zaten. Op de andere voetjes kwam vooral rose kalkkorstwier *Mesophyllum lichenoides* en koraalwier *Corallina officinalis* voor. Voorts zaten er nog andere roodwiertjes en mosdierjes op. Er lag ook, na lange afwezigheid weer een prachtige scheve kegel van de Monterey-den *Pinus radiata*,

waarop fijn tandhorenkoraal *Dynamena pumila* en enkele stijve roodwiertjes groeiden. Dit is mijn 8^e vondst van dit soort dennenkegels op de Westkust vanaf 1980. Tussen al de niet-organische rommel vond ik die dag o.a. een eerste plastic "visriempje" met opschrift "Bonito del Norte" en "SGPM" (misschien Sociedade Galiciana Pescados Marinos??)

- Twee dagen later, 26/09/04 lagen er weer veel levende mollusken op het strand van De Panne: 1 vers doublet *Solen marginatus*, 12 cm, 2 levende gapers *Mya arenaria*, 5 en 6 cm, enkele levende witte boormossels *Barnea candida*, ongeveer 50 levende Amerikaanse boormossels *Petricola pholadiformis*, enkele levende tapijtschelpen *Venerupis senegalensis*, een 100-tal levende nonnetjes *Macoma baltica*, een 50-tal levende *Spisula solida*, een 40-tal levende kokkels *Cerastoderma edule* (2e en 3e -jaars), 100-den levende witte dunschaal *Abra alba*, 1000-den levende zaagjes *Donax vittatus*, 4 doubletten *Lutraria lutraria* (7 à 8 cm met vleesresten), en in een kel met roodwieren, onder andere *Chondrus crispus*, *Plumaria elegans*, *Cryptopleura ramosa*, *Plocamium cartilagineum*, krioelde het van levende zeepissebedden *Idotea baltica*; het ging om vele 100-den!

Een geweldig grote fuik met een diameter en hoogte van zowat 80cm lag ter hoogte van het Leopold I monument: zulke fuiken heb ik eerder gezien op Guernsey en Chausey. Ze was hoofdzakelijk bezet met vulkaantjes *Balanus perforatus*.

- Op 28 september lag te Koksijde, Ster der Zee een langwerpige boei in piepschuim, met een touw erdoor waarop massaal zeer grote eendenmossels *Lepas anatifera* vastzaten, verstrengeld met lange plasticsnippers en wieren, onder andere één groot vezelwier bezet met zeepluim, *Aglaophenia pluma* en 3 blauwwieren, eveneens overvloedig begroeid met zeepluim. Het hele geval woog ruim 10 kg. Op 2 september had ik te Koksijde reeds een volledig jong Japans bessenwier met het voetje aangetroffen dat ook begroeid was met zeepluim en mosdiertjes *Tubulipora* sp. en weerom lag er een vers, leeg doublet *Solen marginatus* van 12 cm.

- Op 29 september volgde ik de vloedlijn van Oostduinkerke tot Koksijde. Ook hier lagen tussen de wiermassa's veel voorwerpen in plastic, begroeid met mosdiertjes, vulkaantjes, roodwiertjes, weerom bandjes van vistransport, lichtsticks. Een eigenaardige waarneming was een touw waarop kleine paddestoelvormige bruine knobbeltjes zaten, het bleken riemwieren in beginstadium.

- Op 30 september ging ik weerom naar De Panne en de brede vloedlijnafzetting, ze lag er nog steeds, hoewel reeds wat uitgedund, zodat er opnieuw bandjes van vistransport en plastic voorwerpen met vulkaantjes en schilferige dekschelpjes *Pododesmus squamula* tevoorschijn kwamen.

- Na enkele dagen, op 3 oktober en 4 oktober lagen in Koksijde en Oostduinkerke nog steeds resten van de rommelvloedlijn met nog altijd touwtjes, plastic verpakkinglinten, ballonnetrossen, mosselplastics met franjes,...

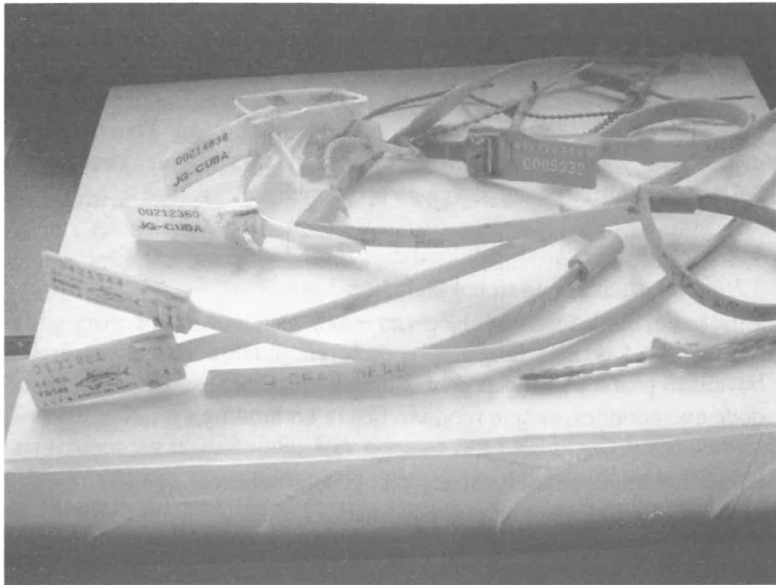
- En last but not least: op 5 oktober 2004 deed ik een allerlaatste controle van die gevarieerde, rijke, rommelige,... herfstvloedlijn! Wat restte er nog? Ik raapte een brok zwarte kurkachtige materie op, zowat 15cm x 8cm x 6cm, want er zaten wat roodwiertjes op; tussen het rottende riemwier lagen sterk verweerde Tetrabricks; twee ervan waren wel interessant: op de eerste stond vermeld op het plastic-folie: Guernsey: Fresh pasteurised milk. Dairy St-Andrew, op de tweede las ik: Avila: Vino de mesa Tinto.El buen vino nace del sol calientey de la tierra fecunda.Benito Blazquez e Hijos. Spijtig genoeg trof ik er geen productie- of vervaldatum op aan. Thuisgekomen was de verrassing compleet, want het stuk kurk, dat op het eerste zicht niet sterk begroeid leek, leverde heel wat belangrijke zeeorganismen op, namelijk:

- 4 *Kellia suborbicularis* met dood dier, 2 tot 4 mm
- 3 *Hiatella arctica*, minuscuul klein, 2 à 3 mm
- 1 oestertje, bordeaux-rood, 1,8cm, nog niet gedetermineerd
- 6 pokjes tot 4 mm langwerpig, scherpe puntige uiteinden, onderaan wit, bovenaan paars; half ingebed in het kurk.
- dode anemoontjes, enkele roodwiertjes in ontbinding,
- 1 *Pododesmus squamula*
- enkele kolonies mosdiertjes, nog niet gedetermineerd
- *Dynamena pumila* fijn tandhorenkoraal
- Driekantige kalkkokers *Pomatocerus triquetter*

Hier volgt nog de volledige lijst van vistransportbandjes met opschriften die ik gedurende deze periode verzamelde. Ik laat de lezer graag mee genieten, dromen en erover nadenken. Zie ook foto.

Datum	Vindplaats	Aantal	Ontcijferde gegevens op de visbandjes
24/09/04	DP	1	SGPM Bonito del Norte Made in Spain 3421344 begroeid met <i>Dynamena pumila</i> fijn tandhorenkoraal
26/09/04	DP	1	Canada Mayer MTL DFO CRAB NFLD
28/09/04	KOK	1	JG - CUBA 00212360
29/09/04	KOK	1	Canada Mayer MTL DFO/REC COD MPO/Rec MORUE
30/09/04	DP	4	JG - Cuba 00214838
			VANOS SA AO 33234 A 089869 zwart driehoekje

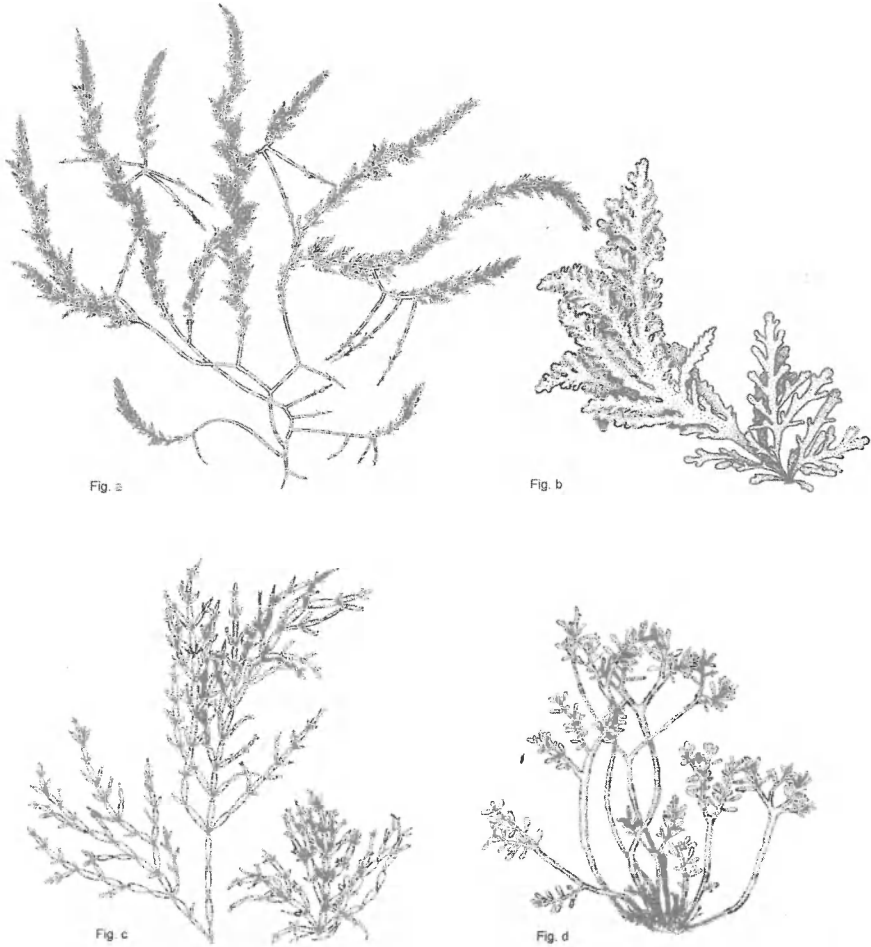
			met V en kring Canada DFO LOB RPD, bezet met zeer klein paars pokje
04/10/04	ODK		Canada Mayer MTL/DFO/LOB/ NFLD
			NS 2218 REVO 0005932
03/10/04	SIB	1	S.G.P.M. Bonito del Norte Made in Spain 2131821

1. Eén nacht zware westerstorm en vijf opeenvolgende dagen hevige westenwind van 21 tot 26 september hadden deze grote, langdurige stranding van vooral drijvend materiaal als gevolg.
2. De vragen die we ons bij het stranden van dit aanspoelsel op de Belgische kust stellen zijn onder andere:
 - Vanwaar is het afkomstig?
 - Waar en wanneer kwam het in de oceaan terecht?
 - Hoelang drijft het reeds rond op de oceaan?
 - Hoeveel km legde het af, eer het hier strandde?
 - Waarom strandde het hier?
3. Misschien zijn er soortgelijke waarnemingen gedaan door andere SWG/ers, mogelijk op andere gedeelten van de Belgische kust in dezelfde periode.

PS: Er volgt, na verdere determinatie van de organismen een tweede bericht, mogelijk aangevuld met meldingen van waarnemingen van andere opmerkelijke strandjutters en geïnteresseerden.

**Ter Yde I
8670 Koksijde**

Figuur 1: a) *Asparagopsis armata*, b) *Laurencia pinnatifida*, c) *Lomentaria articulata*, d) *Gastroclonium ovatum*

Grote wieren-verdwijntruc te Koksijde

Kathy Belpaeme en Francis Kerckhof

Tijdens het laatste weekend van september 2004 spoelde aan onze kust heel wat zeewier aan. Vooral de Westkustgemeenten kregen dikke pakken cadeau. De hoeveelheden waren wel meer dan normaal. De kustgemeenten, steeds bezorgd om een net en aantrekkelijk strand, zaten met het probleem van de verwijdering van de wieren. Worden deze wieren best (machinaal) verwijderd of niet? Maar, is opruimen eigenlijk wel nodig? Opruimen kost geld en waar moet men naar toe met dit soort “afval?”

Dank zij de contacten die de gemeente Koksijde heeft opgebouwd na de Lenteprik en het pilootproject voor de Zeebermduinen en de Schipgatduinen, besloot Koksijde eerst advies te vragen aan het Coördinatiepunt Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden. Daar luidde het advies “laat gerust liggen”. De wieren worden namelijk door natuurlijke processen snel van het strand verwijderd. Om na te gaan hoé snel dit gebeurt, werd de evolutie door onze reporter ter plaatse, Walter Wackenier, nauwgezet opgevolgd. En wat bleek, na een kleine 6 weken was de situatie volledig genormaliseerd en was er helemaal geen spoor meer van de wieren. Een groot deel werd door de golven terug meegenomen in zee, en de wieren die op het strand achterblijven drogen snel op en geraken ondergestoven. En van geurhinder was er zeker geen sprake.

Maar deze conclusies gelden enkel als de wieren blijven liggen zoals ze aanspoelden, namelijk verspreid over een grote oppervlakte. Indien ze op één hoop zouden gesmeten worden (zoals door sommige andere gemeenten wel eens gedaan wordt), dan gaat het onderstuiven en de natuurlijke “compostering” veel moeilijker. Bovendien is er dan veel meer kans op vieze geurtjes omdat de wierenmassa gaat rotten.

Een mooi neveneffect van het laten liggen, is trouwens dat de wieren het zand vasthouden en zo eigenlijk voor een natuurlijke verhoging van het strand zorgen. Een actie die van mensenhanden een grote inspanning vergt.

Het laten liggen van de wieren betekent een enorme besparing voor de gemeente. De technische dienst van Koksijde berekende dat voor het opruimen een 50-tal containers nodig zouden zijn. Rekenen we een kostprijs van 10 EURO per container, dan nog de kosten voor personeel, brandstof en de verwerking, dan komen we toch snel op een besparing van 800 EURO.

Drijvende wierpakketten vormen een biotoop op zich. Momenteel doet Sofie Vandendriessche van de Universiteit Gent daar onderzoek naar. Op het strand zelf vormen de angespoelde wieren een biotoop voor weer andere organismen waaronder

natuurlijk onze eigenste strandvlo. Tussen de wieren zijn dikwijls andere leuke waarnemingen te doen (zie verder in dit nummer).

De stranding van september bestond vooral uit dikke pakken riemwier, maar ook blaas- en knotswier met daartussen wat Japans bessenwier en zelfs stukjes vezelwier en fragmenten -de hauwtjes- van hauwwier. De wieren waren vers, het riemwier dikwijls nog met de typische riemwiervoetjes en zelfs schaalhorens die als substraat gediend hadden. Samen met de wieren spoelden talrijke witte schildjes aan van jonge gewone inktvissen *Sepia officinalis* en daartussen ook enkele roze van de sierlijke zeeat *Sepia elegans*. Hier en daar lagen de lege kapseltjes van de hondshaai *Scyliorhinus canicula*. Merkwaardig was dat op verschillende voorwerpen een geleachtige massa te zien was. Het waren diatomeeën, vooralsnog een onbekende soort.

Ook verschillende dieren vinden de wieren interessant. Zo waren op maandag 4 oktober vier sneeuworzelen voedsel aan het zoeken tussen de wieren, op 8 november werden 75 sneeuworzelen waargenomen bij het vloedmerk. Ook andere vogels en insecten doen zich er te goed aan.

Een pluim voor de gemeente Koksijde dat zij als eerst besloten deze wierenpakketten te laten liggen! Zo is deze gemeente weer een stapje dichterbij ecologisch strandbeheer. En misschien vervullen ze zo wel een voorbeeldfunctie voor de andere gemeenten. Sommige gemeenten deden het inderdaad anders. De Panne haalde de wieren weg van het strand en stockeerde ze op een open terrein. Daar begon de hoop wieren na verloop van tijd te gisten en te stinken. Omdat men er geen blijf mee wist werden de wieren tenslotte terug op het strand gedumpt. En te Oostende deponeerde men de opgeveegde wieren van het toeristisch strand op een grote hoop op een ander, minder toeristisch strand. Gevolg, het duurde daar veel langer eer deze wieren verdwenen.

Moraal van het verhaal, aangespoelde wieren zijn geen afval en volkomen natuurlijk. Ze horen bij de zee en het strand net zoals afgevalen bladeren bij het bos. Vroeger liet men de wieren gewoon liggen en verdwenen ze vanzelf, kosteloos. Blijkbaar was men dat enigszins vergeten. Overigens, wieren kunnen wel een karakteristieke geur verspreiden. Dat komt door de alginaten en het jodium, maar dat hoeft nog geen stank te zijn. Deze stoffen zijn zelfs heilzaam, getuige de algenbaden die in de handel verkrijgbaar zijn.

Kathy.belpaeme@vliz.be

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**

Inhoud jaargang 24

Jaargang 24 nr. 1

Inhoud, Excursiekalender 2004		2
Emmanuel Dumoulin	Snelle areaaluitbreiding van het penseelkrabbetje <i>Hemigrapsus penicillatus</i> (de Haan, 1835) langs de kusten van de Zuidelijke Bocht van de Noordzee, status van haar opmars in de Westerschelde en beschouwingen over de ecologie en het gedrag van de soort	5
Marie-Thérèse Vanhaelen	Nog steeds toename van erwtenkrabbetjes, <i>Pinnotheres pisum</i> aan de Westkust	36
Jan Haelters	Stranding van een levende maanvis <i>Mola mola</i> te Middelkerke	39
Oproep		43
Marie-Thérèse Vanhaelen	Hoe groot wordt <i>Ensis directus</i> aan de Belgische kust? Tweede bericht.	44
Poëzie		45
Marco Faasse, Hans De Blauwe, Emmanuel Dumoulin en Ingrid Jonckheere	Pluimpjes in de Grevelingen: <i>Ventromma halecioides</i> (Alder, 1859) (Hydrozoa)	46

Jaargang 24 nr. 2

Inhoud, Excursiekalender 2004, Corrigenda en errata bij het artikel over <i>Hemigrapsus penicillatus</i> uit De Strandvlo 24(1)		54
Natal Severijns	Verslag van de meerdaagse excursie naar St. Germain-sur-Ay (Normandië) van 29 maart tot 3 april 2002	57
Hans De Blauwe	De zeevingers <i>Alcyonidium condylocinereum</i> Porter, 2004 en <i>Alcyonidium diaphanum</i> (Hudson, 1778) (Bryozoa : Ctenostomatida) aan de Belgische kust	74
Marie-Thérèse Vanhaelen	Enkele bijzondere Crustacea-waarnemingen tijdens herfst 2003 en winter 2004 aan de Westkust	78
Marie-Thérèse Vanhaelen	Een grote pijlinktvis <i>Ommatostrephes sagittatus</i> (Lamarck, 1798) aangespoeld te Koksijde	79
Marie-Thérèse Vanhaelen en Francis Kerckhof	Uitzonderlijke strandingen van zeldzame en nieuwe bivalven in najaar 2003 en winter 2004 aan de Belgische Westkust	83
Korte Mededelingen		93
Poëzie		96

Jaargang 24 nr. 3/4

Inhoud, Getijden		100
Sander Van de Moortel en Ward Appeltans	De Strandwerkgroep website	102
Excursiekalender 2005, Jaarvergadering		105
Vandendriessche Sofie, Magda Vincx en Steven Degraer	Ephemere neustonische macrofaunagemeenschappen op drijvende wieren voor de Belgische kust	108
Natal Severijns	De teennagelkrab <i>Thia scutellata</i> (Fabricius, 1793) en andere vondsten op de stranden van Koksijde en Oostduinkerke op 23 en 24 december 2003	109
Hans De Blauwe	Schelpen anders bekeken	113
Franky Bauwens	Instinct of communicatie	121
Ingrid Jonckheere en Martine Haeyaert	Kwallen aangespoeld op het strand van Nieuwpoort	122
Marie-Thérèse Vanhaelen	Bloemlezing uit een barstensvolle herfstvloedlijn langsheen de Westkuststranden, van 21 september tot 5 oktober 2004	124
Kathy Belpaeme en Francis Kerckhof	Grote wieren-verdwijntruc te Koksijde	129
Inhoud jaargang 24		131
Poëzie		133

Poëzie

Honderd jaar Pablo Neruda – Nerudajaar 2004

Beschikkingen

Kameraden, begraaf me op Isla Negra,
mijn gezicht naar de zee die ik ken, bij het rimpelig oppervlak
van stenen en golven die mijn verloren ogen
nooit meer zullen aanschouwen.

Elke oceaandag
bracht me mist of zuivere diepten van turkoois,
of eenvoudige uitgestrektheid, rechtlijnig water, onveranderlijk,
al wat ik nodig had, de ruimte die mijn voorhoofd verslond.

Elke stap van de rouwende aalscholver, de vlucht
van grote grijze vogels die van winter hielden,
en elke duistere cirkel van zeewier
en elke hoge golf die haar koude afwerpt,
en zoveel meer nog, de aarde die een geheim herbarium
verbergt, uit zout en nevels geboren, uitgevreten
door de zure wind, minuscule bloemkronen
van de kust die kleven aan het eindeloze zand:
al de vochtige sleutels van de zeewereld
kennen elke gradatie van mijn vreugde, ze weten
dat ik daar wil slapen, tussen de oogleden
van de zee en de aarde.

Ik wil meegesleept worden
naar beneden door de regens die de woeste
zeewind bevecht en verspreidt
en dan langs onderaardse beddingen verderglijden naar
de diepe lente toe die weer tot leven komt.

Graaf naast mij een graf voor haar die ik liefheb,
dat ze me ooit weer vergezelt in de aarde.

Uit: De mooiste van Neruda
Samengebracht door Koen Stassijns en Ivo van Strijtem
Lannoo/Atlas, 2002

De Strandwerkgroep is lid van:
Vzw Natuurpunt
Bond Beter Leefmilieu

natuurpunt

Jeugdherberg "De Ploate"

Langestraat 82, 8400 Oostende
Tel. 059/80.52.97

Verzorgt voor u:

- ❖ Natuureducatief maatwerk voor individuele leden, gezinnen, groepen en scholen (volgens leeftijdsgroepen, budget en aangevraagd thema).
- ❖ Volledige uitgewerkte dag, halve dag uitstappen en meerdaagse verblijven.
- ❖ Geleide strandwandelingen.
- ❖ Inrichten van studiedagen, kadervorming, congressen, seminaries en vergaderingen.
- ❖ Alles inbegrepen-programma's: volpension accommodatie, uitstappen, opdrachten, werkbladen, didactisch en educatief materiaal, documentatie en een degelijke begeleiding door onze gidsen.
- ❖ Groene winkel, natuur-infocentrum en vogelasiel.

SIGHTS OF NATURE DE PUTTER

Nieuw adres !!!

**Pieter de Conincklaan 108
8200 Brugge - Sint Andries**
Tel.: 050/31.50.01 - Fax : 050/31.68.47

Het adres voor de natuurliefhebber :

- Verrekijkers
- Sterrekijkers
- Telescopen
- Sterrekijsers
- Loupen
- Statieven
- Nestkassen
- Sportieve kledij
- Microscopen
- Kompassen
- Laarzen
- Geschenkartikelen

Bezoek onze Showroom. Je vindt er de grootste keuze aan optisch materiaal, aan de voordeligste prijzen
Vergelijk en test het materiaal in een natuurvriendelijk kader. Rechtstreekse observatie in de tuin.

Plan zie achterzijde ➤

